

Висновки. Високий рівень навчальної мотивації є одним з головних засобів підвищення ефективності і якості навчального процесу. Якщо говорити про навчальну мотивацію, треба мати на увазі не тільки якість навчальної діяльності, а й формування професійної компетентності, оскільки мотиви навчальної діяльності визначають ставлення студента до вирішення поставлених перед ним завдань.

Література

1. Философский энциклопедический словарь / [гл. редакция: Л.Ф. Ильичев, П.Н. Федосеев, С.М. Ковалёв, В.С. Панов]. – М. : Сов. энциклопедия, 1983. – 840 с.
2. Краткий психологический словарь / [сост. Л.А. Карпенко ; под общ. ред. А.В. Пешковского, М.Г. Ярошевского]. – М. : Политиздат, 1985. – 431 с.
3. Маркова А.К. Формирование мотивации учения / А.К. Маркова, Т.А. Матис, А.Б. Орлов. – М. : Просвещение, 1990. – 192 с.
4. Скороходова Н. Мотивация к учению: как управлять её развитием / Н. Скороходова // Народное образование. – 2006. – № 4. – С. 193–203.
5. Немов Р.С. Психология : учебник для студентов высш. пед. заведений : в 3-х кн. / Р.С. Немов. – М. : Владос, 1999. – Кн. 1. – 688 с.
6. Якобсон П.М. Психологические проблемы мотивации поведения человека / П.М. Якобсон. – М. : Просвещение, 1969. – 137 с.
7. Борківська Р.В. Автореф. дис... канд. пед. наук : 13.00.04 / Р.В. Борківська ; Терноп. нац. пед. ун-т ім. В. Гнатюка. – Тернопіль, 2005. – 20 с.
8. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: conf.stavsu.ru/_WordDocs/604.doc.
9. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.pgta.ru/pgta/org/ppp/lusev_pub/st7.pdf.
10. Изучение мотивации поведения детей и подростков / [под ред. Л.И. Божович и Л.В. Благонадежной]. – М., 1972.
11. Фридман Л.М. Психопедагогика общего образования : пособие для учителей / Л.М. Фридман. – М., 1997. – 93 с.
12. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: 5ka.su/ref/psihologiya/0_object73580.html.

КУРАКІНА О.М.

ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ ЗДОРОВ'Я В ІСТОРІЇ ВІТЧИЗНЯНОЇ ПЕДАГОГІКИ КІНЦЯ ХХ СТОЛІТТЯ

Сучасний стан середньої освіти характеризується значною девальвацією моральних цінностей, що потребує ефективних форм, методів, засобів впливу на молодь і вимагає професійної підготовки учителя нової генерації, здатного осмислювати й застосовувати сучасні педагогічні технології, зокрема, пов'язані з формуванням, збереженням і зміцненням фізичного, психічного, духовного здоров'я підростаючого покоління. Збереження і зміцнення здоров'я підростаючого покоління, формування свідомої мотивації щодо здорового способу життя, ставлення до власного здоров'я й життя інших є пріоритетними напрямками Національної доктрини розвитку освіти України ХХІ ст. [9].

Формування культури здоров'я молоді в системі середньої освіти – це соціально-педагогічний процес, учасниками якого, з одного боку, є учні з усією складністю функцій їх організму та несформованістю психіки, а з іншого – вчитель, якому, на нашу думку, повинна належати провідна роль у формуванні в молодіжному середовищі світоглядних цінностей здоров'я, наданні знань і формуванні практичних навичок здорового способу життя.

Успішне вирішення завдань з удосконалення системи середньої освіти тісно пов'язане зі зміцненням і охороною здоров'я, підвищенням працездатності молоді. У зв'язку з цим першочерговими завданнями сучасного етапу її модернізації повинні стати збереження і зміцнення здоров'я, формування цінностей здоров'я й здорового способу життя учнів.

Мета статті полягає у вивченні проблеми формування культури здоров'я учнів, потреби в здоровому способі життя молоді в історії вітчизняної педагогіки кінця ХХ ст. Вибір таких хронологічних рамок визначається катастрофічним погіршенням стану здоров'я населення України в досліджуваний період, а також активізацією уваги до цієї проблеми з боку наукової громадськості.

Учні різних вікових категорій становлять особливу соціальну групу, об'єднану специфічними умовами праці і життя. Крім цього, як відзначають В.К. Бальсевич, М.Я. Віленський, А.В. Лотоненко, Л.І. Лубишева, А.Е. Трушкін та інші, це одна з найчисленніших груп населення з підвищеним рівнем ризику захворювань.

Зниження рівня здоров'я і фізичної працездатності в молодих людей є наслідком великого психоемоційного навантаження, порушень гігієнічно обґрунтованого режиму дня, харчування тощо. У більшості з них все це загострюється необхідністю адаптації до нових умов життєдіяльності й спілкування з оточуючими.

Дослідження В.Н. Бараніна, Е.Г. Буліча, С.В. Жбанкова, Ю.Д. Железняк, В.Д. Маракушина, А.В. Чоговадзе показали, що перебудова організму за нових соціальних умов зумовлює активну мобілізацію, а потім виснаження фізичних резервів організму та як наслідок – зрив процесу адаптації і розвиток ряду захворювань.

Саме тому соціальний аналіз, пошук шляхів збереження й розвитку нації, її здоров'я, трудової та репродуктивної достатності мають бути адресовані педагогічній громадськості, якій необхідно усвідомлювати свою відповідальність за фізичне, соціальне і психологічне благополуччя нових поколінь.

Стає очевидним, що система середньої освіти може і повинна стати імунним бар'єром збереження індивідуального здоров'я учнів й сприяти формуванню їх культури здоров'я.

Формування й розвиток культури здоров'я суспільства, особливо молоді, залишається однією з найбільш актуальних проблем для держави. Про це свідчать Конституція України, закони і постанови Уряду, ряд концептуальних документів: "Основи законодавства України про охорону здоров'я", програма "Діти України" тощо. Всі вони спрямовані на затвердження необхідності збереження і зміцнення здоров'я молоді.

У зв'язку з цим привертає до себе увагу навчальна дисципліна "Фізична культура", яка пов'язана із саморозвитком людини і спрямована, головним чином, на адаптацію й розвиток людини. Взаємозв'язок і взаємодія цих двох напрямів мають сприяти реалізації зовнішньої і внутрішньої функції фізичної культури. Вони забезпечують суспільство всім необхідним для його існування й розвитку, передбачають постійне самовдосконалення людини.

У Концепції фізичного виховання в системі освіти України акцентується увагу на різкому погіршенні стану здоров'я і фізичної підготовленості учнів [7]. Як відзначають фахівці, на початок 1990-х рр. фізичний стан дітей досяг критичної позначки і щорік погіршується (90% учнів мають хронічні захворювання і фізичні відхилення в розвитку).

Однією з причин цього вважають кризу національної системи фізичного виховання населення. З усією гостротою перед державою постає проблема боротьби за збереження здоров'я нації. Закон України "Про фізичну культуру і

спорт” [5], Державна програма розвитку фізичної культури [4] і багато інших документів свідчать, що фізичне виховання повинне сприяти формуванню відповідального ставлення до свого здоров'я і здоров'я оточуючих як вищої індивідуальної і суспільної цінності. У Національній доктрині розвитку освіти [7] одним з пріоритетних напрямів державної політики в галузі освіти є пропаганда здорового способу життя. Водночас стан здоров'я населення України продовжує погіршуватися.

Існує багато шляхів виходу з такої ситуації, проте більшість з них вимагає значних матеріальних витрат, що робить їх не завжди доступними. Фахівці вбачають розв'язання проблеми, в першу чергу, в зміні ставлення людини до свого здоров'я, пропаганді і формуванні потреби в здоровому способі життя і культурі здоров'я в цілому.

Відповідно, розвиток готовності до здійснення здорового способу життя в учнів є найважливішим завданням педагогічної діяльності, що реалізується в межах гуманістичного підходу. Така позиція відповідає державній політиці, що проводиться на сучасному етапі розвитку освіти.

Основи способу життя людини закладаються ще з малого віку, в основному в роки навчання в школі. Тому на школу, в першу чергу, покладається обов'язок з формування культури здоров'я, яка відображає універсальність зв'язків людини з навколишнім світом і людьми, впливає на її творчу й активну життєдіяльність, є вираженням гармонійності, цілісності особи, рівня її розвитку [1].

Проведені дослідження, що виявили залежність збереження і відтворення здоров'я від рівня його культури, стимулювали науково-практичний інтерес до потенціалу і можливостей формування в людини цієї якості і визначили культуру здоров'я як інтеграційне особистісне утворення, що включає відповідальне ставлення до здоров'я, реалізацію здорового способу життя і здібність до активізації життєвих ресурсів, що у своїй єдності впливає на забезпечення людиною своєї безпеки [3].

На сьогодні відповідальне ставлення до здоров'я є значущим і на соціальному, і на особистісному рівні. У суспільстві сформувалася і затвердилася думка, згідно з якою відповідальність за здоров'я людини несе вона сама, воно формується як частина її загальнокультурного й індивідуального розвитку, виявляється в здатності побудувати себе як особу відповідно до власних уявлень про повноцінне життя [3].

Формуванню здорового способу життя учнів, їх орієнтації на здоровий спосіб життя, його організації й культурі здоров'я в цілому приділяють увагу дослідники в різних сферах науки: педагоги, медики, психологи. Останнім часом помітно загострюється їх увага до вивчення вказаних проблем. Так, дослідження С. Закопайло [6] показали, що викладачі різних напрямів, у тому числі і з фізичної культури, на яких, в основному і лягає вирішення цих питань, не мають достатніх знань про культуру здоров'я, здоровий спосіб життя і, що найгірше, їх робота дуже часто має формальний характер.

Здоровий спосіб життя ми визначаємо як сукупність форм і способів повсякденного життя, що базуються на моральних нормах, цінностях і практичній діяльності особи та спрямовані на зміцнення адаптивних можливостей організму й підтримку високого рівня культури здоров'я. Г. Власюк розглядає здоро-

вий спосіб життя як комплекс оздоровчих заходів, що мають за мету зміцнення здоров'я людини, підвищення її працездатності, продовження творчого довголіття. Складові здорового способу життя, умови ефективності процесу формування культури здоров'я, а також його показники визначаються і в працях інших учених [6; 9]. Слід зазначити, що історичні аспекти цього питання поки не знайшли, на наш погляд, детального висвітлення в дослідженнях науковців.

Здоровий спосіб життя – загальноновизнаний, надійний, дієвий спосіб збереження і зміцнення здоров'я учнів. Відомо, що здоров'я потрібно берегти змолоду, тому основне навантаження з формування культури здоров'я і виховання дбайливого до нього ставлення лягає на освітні установи, перш за все загальноосвітні школи. Доказом зміни ставлення держави до проблеми формування культури здоров'я учнів є систематична оптимізація та наповнення змісту шкільної освіти.

Практично єдиними предметами в системі середньої освіти, які сприяють формуванню культури здоров'я, є “Основи безпеки життєдіяльності” та “Фізична культура”. А оскільки фізична культура – невід'ємна частина здоров'я і здорового способу життя, то нам видається цікавим прослідкувати зміни змісту відповідних навчальних дисциплін упродовж останніх десятиліть з точки зору вивчення їх можливостей у прищепленні навичок здорового способу життя учням і ролі у формуванні їх культури здоров'я. Одним із шляхів досягнення поставленої мети повинен стати процес удосконалення змісту освіти і в першу чергу – навчальних програм.

Так, у пояснювальній записці до програми з фізичної культури для середньої загальноосвітньої школи 1979 р. мова йде про те, що викладання цього предмета повинно створювати в учнів переконання в тому, що турбота людини про своє здоров'я й фізичний розвиток є не лише її особистою справою, а і громадським обов'язком [12]. Це свідчить про те, що здоров'я людини розглядається з точки зору його корисності для держави, а не лише самої людини. Якщо турбота про здоров'я дітей проглядається у змісті програми, то про значення культури здоров'я в його зміцненні не сказано практично нічого, а водночас відомо, що здоров'я людини на 50% визначається способом її життя.

Комплексна програма фізичного виховання учнів загальноосвітньої школи 1985 р. вирізняється більшою оздоровчою спрямованістю. Пояснювальна записка знову нагадує про те, що турбота про своє здоров'я є громадським обов'язком і підтверджує споживче ставлення до людини. Вперше з'являється згадка про те, що спосіб життя людини впливає на її здоров'я, проте ці відомості мають епізодичний характер і вплинути на формування культури здоров'я не можуть [7].

Доказом зміни ставлення держави до проблеми формування культури здоров'я стала програма для загальноосвітніх навчальних закладів “Фізична культура” 1998 р. У пояснювальній записці до неї говориться, що фізична культура розглядається як складова загальної культури суспільства, спрямована, перш за все, на зміцнення здоров'я. Вперше наголошується, що до обов'язків вчителя входить показати учням шляхи опанування необхідних знань, навичок і вмінь, які сприятимуть зміцненню здоров'я, забезпеченню здорового способу життя і як наслідок – формуванню культури здоров'я. Є зміни і в змістовній частині програми, що стосується теоретико-методичних знань. Так, передбачається ознайомити учнів з поняттям здорового способу життя і принципами його реалізації. Ці знання надалі доповнюються і розширюються в старших класах [6].

Проте про дійсну зміну пріоритетів в освіті свідчить затверджена в 2001 р. програма “Основи здоров’я і фізична культура” для загальноосвітніх навчальних закладів. Сама назва говорить про значущість здоров’я, його визначальну роль у фізичному вихованні особи. Вперше при визначенні завдань вивчення предмета йдеться про необхідність вести здоровий спосіб життя, здобуття знань про здоровий спосіб життя, основи здоров’я, про власне здоров’я, дбайливе до нього ставлення, формування стійких мотиваційних установок на здоровий спосіб життя. Іншими словами, однією зі стратегічних цілей цієї дисципліни є формування культури здоров’я у відповідного контингенту учнів.

Виходячи з вищезазначеного, активізація життєвих ресурсів у рамках культури здоров’я передбачає зміну побудови суб’єктом позитивних світоглядних орієнтирів, оптимістичної перспективи, оптимізацію системи взаємодії з довкіллям, пізнання своїх можливостей та опанування відповідних знань, умінь, навичок, прийомів. На це повинні бути спрямовані, в першу чергу, засоби формування культури здоров’я учнів, в тому числі, навчальні програми відповідних дисциплін. Тенденція до оптимізації змісту відповідних предметів наявна в освітянському просторі сучасної України, але до остаточного вирішення поставленого завдання ще далеко.

Аналіз навчальних програм з фізичної культури в системі середньої освіти свідчить про те, що останніми роками істотно змінилися пріоритети держави відносно культури здоров’я підрастаючого покоління. Сьогодні вона розглядається не лише як частина загальнолюдської культури, а і як основний засіб зміцнення і збереження здоров’я, як головний компонент здорового способу життя людини, а значить – і головна умова її довголіття та активної життєдіяльності.

Отже, у завданнях предмета поряд з традиційними завданнями фізичної культури провідне місце повинні посісти й завдання формування здорового способу життя, надаватися знання про його компоненти, значення в житті сучасної людини. Проте реалізація програми залежатиме від того, наскільки сам вчитель виявиться готовий до проведення відповідної роботи з формування культури здоров’я і впровадження здорового способу життя учнів у їх повсякденне життя.

Відповідальне ставлення учня до власного здоров’я як компонент культури здоров’я передбачає розуміння, визнання ним важливості повноцінного здоров’я для активної і щасливої життєдіяльності. Позитивне сприйняття чинників, що благотворно впливають на його здоров’я, зацікавленість у ньому, прагнення до реалізації дій, що пов’язані зі здоров’ям, відображають у цілому той емоційний фон, на якому розгортається вся активність людини, спрямована на формування, збереження й розвиток свого здоров’я. Вони реалізуються на основі акумуляції знань, умінь і навичок здорового способу життя, відповідних цінностей, визначення власної системи потреб здоров’я, побудови мотиваційної ієрархії в цій сфері і здійснення конкретних дій, пов’язаних із забезпеченням власного здоров’я.

Висновки. Виходячи з цього, видається необхідним подальше продовження започаткованої практичної діяльності у сфері формування культури здоров’я учнів, яка неможлива без ґрунтовної теоретичної розробки зазначених питань.

Література

1. Богданова Г. Підготовка вчителів до формування в учнів життєвих навичок / Г. Богданова // Здоров’я та фізична культура (Шкільний світ). – 2007. – № 9. – С. 6–7.
2. Васьков Ю. Концепція розвитку фізичного виховання в загальноосвітніх школах / Ю. Васьков // Здоров’я та фізична культура (Шкільний світ). – 2005. – № 6. – С. 1, 3–5.

3. Горащук В. Культура здоров'я школярів – новий напрямок формування молодого покоління / В. Горащук // Здоров'я та фізична культура (Шкільний світ). – 2007. – № 26. – С. 1–4.
4. Державна програма розвитку фізичної культури і спорту в Україні. – К., 1994.
5. Закон України “Про фізичну культуру і спорт”. – К. : 1993.
6. Закопайло С. Компоненти здорового способу життя старшокласників / С. Закопайло // Фізичне виховання у школі. – 2001. – № 3. – С. 52–53; 2002. – № 1. – С. 54–55.
7. Комплексна програма фізичного виховання учнів 1–11 класів загальноосвітньої школи. – М. : Освіта, 1985. – 46 с.
8. Концепція фізичного виховання в системі освіти України // Фізичне виховання в школі. – 1998. – № 2. – С. 2–8.
9. Малишева К. Формування навичок здорового способу життя в учнів середньої школи / К. Малишева // Здоров'я та фізична культура (Шкільний світ). – 2006. – № 25. – С. 7.
10. Національна доктрина розвитку освіти // Фізичне виховання в школі. – 2002. – № 4. – С. 6–7.
11. Основи здоров'я і фізична культура : програма для загальноосвітніх навчальних закладів 1–11 кл. // Фізичне виховання в школі. – 2002. – № 1. – С. 14–42.
12. Фізична культура : програма середньої загальноосвітньої школи. – К. : Радянська школа, 1979. – 95 с.

КУЧЕРЕНКО Н.В.

ФОРМИ Й МЕТОДИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНИХ ЯКОСТЕЙ МАЙБУТНЬОГО ВИКЛАДАЧА ІНОЗЕМНИХ МОВ ВНЗ

У сучасній педагогічній освіті у зв'язку з тенденціями, які намітилися з метою подальшого розвитку національної системи освіти України, її глобалізації, гуманізації та інтеграції в європейський і світовий освітній простір, гостро постало питання розв'язання завдань професійної підготовки викладачів іноземних мов у вищому навчальному закладі. У зв'язку з наближенням університетської освіти до європейського рівня постала необхідність у висококваліфікованих майбутніх спеціалістах мовної компетенції, викладачах нової генерації. Як виявилось, сучасна система професійної підготовки педагога зорієнтована тільки на вчителя середнього навчального закладу, тоді як система підготовки викладача ВНЗ не розроблена. Сьогодні ця проблема вирішується в умовах аспірантури та магістратури.

Відтак, проблеми, пов'язані з професійною підготовкою викладачів іноземних мов у ВНЗ, набувають актуальності. Аналіз проблеми професійно-педагогічної підготовки викладача іноземних мов ВНЗ дає підґрунтя стверджувати, що у сфері підготовки науково-педагогічних працівників ВНЗ виникає ряд суперечностей. По-перше, на вітчизняному ринку праці існує потреба у висококваліфікованих педагогах, але відсутня сама система їх підготовки, а саме: немає висококваліфікованих викладачів, які б готували студентів-педагогів. Викладачів шкіл готують технікуми, коледжі тощо, а викладачами в вузах працюють студенти-магістри, аспіранти та науково-педагогічні працівники, але ж вони не мають спеціальної педагогічної підготовки. По-друге, під час навчання студентам не вводяться такі курси, як: спеціалізація, культурна підготовка, професійно-комунікативні якості викладача тощо. Але ж саме на таких засадах формується особистість викладача. А отже, на практичному рівні ступеневої освіти проблема фахової психолого-педагогічної та наукової підготовки викладачів іноземних мов ВНЗ у контексті спеціальної підготовки на сьогодні залишається більшою мірою не вирішеною.

Мета статті – розглянути форми й методи формування професійно-педагогічних якостей майбутнього викладача іноземних мов ВНЗ.